

In memoriam prof. dr. K. Dijk

22 juni 1885 - 28 maart 1968



Op 28 maart 1968 werd op hoge leeftijd uit ons midden weggenomen professor dr. Klaas Dijk, oud-leerling der Vrije Universiteit en gedurende de jaren 1928 tot 1937 haar curator. Hem herdenkend mogen wij terugzien op een rijk gezegend, tot volle ontplooiing gekomen leven. In het jaar 1912 voltooide professor Dijk zijn studies aan onze universiteit met de verdediging van een proefschrift over „De strijd over Infra- en Supralapsarisme in de Gereformeerde Kerken van Nederland”. Dat was tevens het jaar, waarin hij te Rijswijk het ambt van predikant aanvaardde. Wij ontmoeten hier twee duidelijk gemarkeerde lijnen in zijn leven: de lijn van zijn liefde voor de theologie en de lijn van zijn liefde voor de vele facetten van het ambt. Het werd hem gegeven, beide lijnen op een zeer harmonische wijze te combineren.

Aanvankelijk was, ook al heeft hij de eerste lijn nooit verwaarloosd, het toch vooral de tweede lijn die het zwaarst accent ontving. Na vier jaar dienst in Rijswijk werd professor Dijk geroepen naar 's-Gravenhage, waar hij zijn gaven in een veelzijdig gerichte ambtsbediening kon ontplooiën. Men hoorde hem graag preken: ouderen en jongeren werden geboeid door de wijze waarop hij de Bijbel tot hen spreken deed. Een zorgvuldige uitlegging verbond zich bij hem met een „practical” benadering tot een eenheid, die haar middelpunt vond in het getuigenis van de verzoening, door Christus tot stand gebracht. Tevens was hij een trouw pastor, die zijn wijk door en door kende, en een bezielde catecheet, die aan de jongens en meisjes iets wist mee te geven. Het contact met de jeugd nam een bijzondere plaats bij hem in: dat blijkt wel uit het feit, dat hij gedurende vele jaren met enthousiasme het presidium van de gereformeerde „Jongelingsbond” heeft

bekleed. Ook de zaak van het christelijk onderwijs – in zijn brede schakering: van het lager onderwijs af tot het hoger onderwijs toe – had zijn warme liefde. In dit kader kreeg het werk voor onze universiteit een eigen plaats. Hij behoorde tot die generatie, voor wie de liefde tot de Gereformeerde Kerken, de Vrije Universiteit, de christelijke organisaties één ondeelbaar geheel vormde – en in dit geheel nam de Vrije Universiteit, kruispunt van verschillende wegen, symbool tevens van de emancipatie van het gereformeerde volksdeel, een uiterst belangrijke positie in.

Maar slechts aan weinigen was het in die periode gegeven, aan deze liefde op zo intense en veelzijdige wijze gestalte te geven als bij hem het geval was. In de kwart eeuw, waarin hij actief predikant is geweest, heeft hij op allerlei terrein, in de kerk en daarbuiten, zeer veel gedaan, onvermoeibaar, met volledige inzet, altijd weer anderen inspirerend tot de taak, die hij zag als een roeping van Godswege.

Het behoeft ons dan ook niet te verbazen, dat juist hij in 1937 professor Hoekstra te Kampen opvolgde als hoogleraar in de ambtelijke vakken. Hij was daar in die tijd wel bij uitstek toe gequalificeerd. Ook als hoogleraar heeft hij voor velen veel betekend. Ik kan ten aanzien van deze fase van zijn leven, waarin, dank zij zijn leeropdracht, de ambtelijke en de wetenschappelijke lijn zich geheel met elkander konden verbinden, meer persoonlijk spreken, daar ik zelf mij tot zijn leerlingen rekenen mag. Zijn colleges waren zorgvuldig voorbereid, helder van opbouw, steeds er op gericht, ons iets mee te geven waar we in de praktijk mee zouden kunnen werken.

Ik denk hier aan zijn colleges in de ambtelijke vakken, maar ook aan de gedurende een vacature-periode gegeven colleges in de dogmatiek, waarvan zijn op zijn tachtigste verjaardag verschenen „Korte Dogmatiek” de neerslag vormt. De dogmaticus verloochende zich bij hem nooit – en evenmin in de dogmaticus de leerling van Bavinck, die zijn dogmatiek opbouwde in een voortdurende confrontatie met de Heilige Schrift. Maar behalve aan zijn onderwijs, dat zo goede herinneringen nalaat, denk ik ook terug aan de persoonlijke omgang met zijn leerlingen – een omgang, die gekenmerkt werd door een intensieve belangstelling voor hun wel en wee. Die belangstelling bleef, tot het laatste toe – attent, vol aandacht niet slechts voor de studiegang, maar ook voor de gewone dingen van het leven. Hij tóónde niet alleen belangstelling, hij hād ze ook, wezenlijk. En wanneer iemand uit de kring van zijn leerlingen en zijn collega's hem een nieuwe publikatie toezond, dan was hij bijna steeds de eerste die reageerde, en die er dan ook echt op inging, mild, waarderend, datgene wat hem aansprak naar voren halend.

Hij was een zeer markant vertegenwoordiger – één van de laatste – van een markante generatie in het Gefreormeerde

leven. Het zou een misverstand zijn, te menen dat hij in zijn tijd conservatief was. Verschillende nieuwe ontwikkelingen in het kerkelijk leven heeft hij mede op gang gebracht. Bij wijze van voorbeeld noem ik hier zijn liturgische belangstelling, die hem tot een pionier van het liturgisch réveil in de Gereformeerde Kerken heeft gemaakt. Hij ging graag met zijn tijd mee. Maar daar waren dingen, ten aanzien waarvan hij in alle oprechtheid meende, dat zij symptonen waren van een verkeerde tendens: ik denk hier aan de oecumenische ontwikkeling binnen de kring van de Gereformeerde Kerken, en voorts ook aan datgene wat zich rondom „Assen” gedurende de laatste jaren heeft afgespeeld. Tot het laatst toe bleef hij daarbij betrokken, tot het laatst toe bleef hij ook waarschuwen tegen wat hij zag als een onjuiste weg. Hij deed dat waardig en correct, zó dat het ook op diegenen die hem daarin niet konden volgen indruk maakte vanwege de integriteit en de authenticiteit. En bij dit alles bleef de persoonlijke relatie ongeschonden. Hij bleef zich bij een jongere generatie theologen betrokken voelen ondanks het feit, dat zij soms andere wegen gingen dan hem lief was.

In deze dagen, vol nieuwe oriëntatie ook op kerkelijke en theologisch terrein, peins ik soms over het probleem van de continuïteit met een vorige generatie – concreet: met de generatie die in professor Dijk zo duidelijk was gerepresenteerd. Dat is een generatie, waarvan wij op sommige punten, vanuit onze situatie en onze posities en onze inzichten, soms enigermate distantie nemen. Maar deze distantie wordt gemitigeerd door het besef, dat zij – met allerlei zaken, die wij vandaag niet zonder meer in ons levensgeheel kunnen inpassen – ons het beste doorgegeven heeft wat, in de „traditio” van het geloof van de kerk der eeuwen, kan worden doorgegeven: de liefde voor de zaak van de Heer. Ik dacht dat, al zijn onze wegen soms anders dan die van een vorig geslacht, hierin toch het diepste geheim van de continuïteit gelegen is. Juist hierdoor kan, in onze herinnering, de dankbaarheid domineren.

J. van den Berg